

ความแข็งแกร่งทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในประเทศไทยจากวิกฤตการณ์ ทางเศรษฐกิจและสังคม

จตุราพร สีหาบุตร*

นารา กิตติเมธีกุล*

บทคัดย่อ

การวิเคราะห์ศักยภาพผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการทดสอบระดับความแข็งแกร่งทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ 3 จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดภูเก็ตและจังหวัดหนองคาย ระหว่างงบการเงิน ในปี พ.ศ. 2550 วิกฤตการณ์รัฐประหารในประเทศไทย และ ปี พ.ศ. 2555 วิกฤตการณ์ทางการเงินของยุโรป โดยใช้หลักการวิเคราะห์แบบ Z-Score จากการศึกษาพบว่าความแข็งแกร่งทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวทั้งสามจังหวัด สามารถแบ่งได้ 3 กลุ่มคือ กลุ่ม Safe Zone มีสัดส่วนอยู่ที่ 66-73% กลุ่ม Gray Zone มีสัดส่วนอยู่ที่ 1-13% และ Weak Zone มีสัดส่วนอยู่ที่ 26-34% สำหรับจังหวัดหนองคายผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวทั้งหมดอยู่ในกลุ่ม Safe Zone นอกจากนั้นการวิจัยครั้งนี้ยังทดสอบความแตกต่างในสัดส่วนของทั้ง 3 กลุ่มระหว่างจังหวัดและทดสอบความแตกต่างระหว่างปีในจังหวัดเดียวกัน ผลการวิจัยพบว่า สัดส่วนของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวทั้งสามกลุ่มจำแนกตามรายจังหวัดไม่มีความแตกต่างกันในแต่ละปี ยกเว้นเมื่อทดสอบสัดส่วนของกลุ่มการเงินในภาพรวม พบว่า ปี พ.ศ.2550 และ ปี พ.ศ. 2555 มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติแต่เมื่อทดสอบค่าเฉลี่ยรายคู่พบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทุกคู่ ซึ่งเห็นได้ว่าแม้จะเกิดวิกฤตการณ์ในปี 2550 และ ปี 2555 ก็ตาม แต่ไม่ทำให้ตัวเลขผลประกอบการทางการเงินของผู้ประกอบการทั้งสามจังหวัดเกิดผลกระทบ แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการปรับตัวของผู้ประกอบการในสภาวะวิกฤตได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ ความล้มเหลวทางการเงิน, ความแข็งแกร่งทางการเงิน, ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว

* ดร. ประจักษ์คณะบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาเขตหนองคาย s_chaturaporn@yahoo.com

Abstract

Analysis of tourism businesses' potential plays an essential part in developing the tourism industry in Thailand. By using Z-Score analysis, this study aims to assess the financial strength of the tour operators and travel agents in Chiang Mai, Nong Khai, and Phuket provinces in 2007, during the Thai political crisis, and in 2012, and during the financial crisis of the European countries. The financial strength of the businesses in Chiang Mai and Phuket was divided into three areas, (1) the safe zone, (2) the grey zone, and (3) the weak zone. The proportions, of the sampled businesses, within each category were 66-73%, 1-13%, and 26-34% respectively. For Nong Khai province, the study found that all tour operators and travel agents were in the Safe Zone. Furthermore, there were significant variations only in the overall proportions in 2007 and 2012. There were no significant variations in the proportions of businesses within each zone. During the major crises, there was no effect on tour operators and travel agents suggesting their ability to adapt during the crises.

Keyword Z-Score Financial distress, financial strength, tourism entrepreneur, Z-Score

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นแหล่งรายได้ที่สำคัญของประเทศไทย จากสถิติการท่องเที่ยวในปี พ.ศ.2547 ระบุว่ามียกท่องเที่ยวต่างชาติเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยในเวลา 1 ปีเป็นจำนวน 11.65 ล้านคน โดย 56.52% เป็นนักท่องเที่ยวจากประเทศในเขตเอเชียตะวันออกเฉียงและอาเซียน (เป็นชาวมาเลเซียมากที่สุดถึง 11.97%) จากประเทศในทวีปยุโรป 24.29% และจากทวีปอเมริกาเหนือและใต้รวมกันร้อยละ 7.02 (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2557) World Tourism Organization (2014) ได้ให้ข้อมูลสถิติรายรับจากนักท่องเที่ยวต่างชาติ (International Tourism Receipts) ที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทยว่ามีอัตราการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง ในปี 2553 คิดเป็น 20,104 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา และเติบโตขึ้นเป็น 42,080 ล้านเหรียญสหรัฐอเมริกา ในปี 2556 มีสัดส่วนนักท่องเที่ยวต่างชาติ ในปี 2556 เท่ากับ 11.7% โดยมีรายรับจากนักท่องเที่ยวกลุ่มเอเชีย อเมริกา และยุโรปตามลำดับ (กรมการท่องเที่ยว, 2556) นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้นับว่าเป็นนักท่องเที่ยวที่สร้างมูลค่าต่อทางเศรษฐกิจ เนื่องจากมีค่าใช้จ่ายต่อครั้งสูง ซึ่งประเทศไทยยังสามารถเป็นผู้นำทางการท่องเที่ยวในกลุ่มตลาดนี้ได้เป็นอย่างดี รัฐบาลได้มีนโยบายสนับสนุนและส่งเสริมการลงทุนภายในประเทศอย่างจริงจังจึงมุ่งเน้นการกระตุ้นให้เกิดการลงทุนในภาคเอกชนเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอุตสาหกรรมท่องเที่ยวซึ่งสามารถช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจของประเทศได้โดยการส่งเสริมชาวต่างชาติให้เข้ามาลงทุนธุรกิจด้านการท่องเที่ยวในประเทศไทยมากขึ้น

จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดภูเก็ตและจังหวัดหนองคายเป็นจังหวัดที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางการท่องเที่ยวอย่างต่อเนื่อง มีความได้เปรียบของแหล่งท่องเที่ยว มีเอกลักษณ์และเสน่ห์ทางการท่องเที่ยวที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ปัจจัยอย่างหนึ่งเกิดจากการสร้างมรดกทางวัฒนธรรม (Ratanaphruks, 2012) มีการใช้การสื่อสารเชิงซ้อนที่โยงได้ถึงพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวให้เกิดความต้องการเข้ามาใช้บริการ (จอห์น นพดล วคินสุนทร, 2556) จึงมีผลทำให้เป็นที่สนใจของนักลงทุนเป็นผู้ประกอบการธุรกิจ

การท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ โดยปัจจัยที่ส่งผลให้การท่องเที่ยวปี พ.ศ. 2555 ของเชียงใหม่ขยายตัวนั้น เกิดจากการจัดกิจกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจ โดยเฉพาะมหกรรมพืชสวนโลกเฉลิมพระเกียรติ ราชพฤกษ์ ในปี พ.ศ. 2554 ที่มีนักท่องเที่ยวเข้ามาจำนวนมากในช่วงต้นปี กอปรกับมีการเพิ่มเที่ยวบินตรงมายังจังหวัดเชียงใหม่ หรือเที่ยวบินตรงเชื่อมโยงกับประเทศในเขตภูมิภาคและประเทศเพื่อนบ้าน จึงทำให้มีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น ในกระบวนการทั้งหมดนี้ต้องอาศัยธุรกิจนำเที่ยว ดังนั้นธุรกิจนำเที่ยวจึงเป็นกลไกสำคัญที่จะผลักดันให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาพรวมเติบโตไปได้ด้วยดี สำหรับจังหวัดภูเก็ต ภาวการณ์ท่องเที่ยวของภูเก็ตในช่วงปี พ.ศ. 2553 ขยายตัว โดยจำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางผ่านด่านตรวจคนเข้าเมืองท่าอากาศยานนานาชาติภูเก็ต รวมทั้งสิ้น 1,921,376 คน เพิ่มขึ้นจากช่วงเดียวกันของปีก่อนที่มีจำนวนนักท่องเที่ยว 1,317,654 คน หรือคิดเป็น 45.81% โดยมีการขยายตัวทางการลงทุนเพิ่มขึ้น (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดภูเก็ต, 2554) สำหรับรายได้จากนักท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นในจังหวัดหนองคาย มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2552 ถึง ปี พ.ศ. 2554 1,503 ล้านบาท 3,060 ล้านบาท และ 3,579 ล้านบาท ตามลำดับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554) จึงนับว่าทั้ง 3 จังหวัดเป็นจังหวัดที่มีความสำคัญต่อธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทย

ประเด็นที่สำคัญในการพิจารณาการลงทุนทำธุรกิจคือการพิจารณาทางด้านการเงิน ของระดับอุตสาหกรรม ถ้าในภาพรวมของอุตสาหกรรมการนำเที่ยวมีฐานะทางการเงินที่แข็งแกร่ง จะเป็นการแสดงถึงความสามารถของผู้ประกอบการและความน่าสนใจในการลงทุนของอุตสาหกรรมการนำเที่ยวในประเทศไทย ในการพิจารณาความแข็งแกร่งทางการเงินนั้น สามารถใช้เครื่องมือได้หลายวิธี ซึ่งเครื่องมือหนึ่งที่ได้รับการนิยมนำมาใช้พยากรณ์คือการใช้ค่า Z-Score (Altman, 1968) เป็นเครื่องมือที่อยู่ในรูปแบบของแบบจำลองอัตราส่วนทางการเงินต่าง ๆ โดยการถ่วงน้ำหนักของตัวแปรต่าง ๆ ซึ่งมีข้อดีคือเป็นเครื่องมือที่ประยุกต์ใช้ได้ง่าย และมีความแม่นยำ โดยการนำไปประยุกต์ใช้ในการทดสอบหลายครั้ง (Ko et al, 2001; Hayes, Hodge, and Hughes, 2010; Anjum, 2012) การวิจัยในครั้งนี้ จึงใช้เครื่องมือ Z-Score เป็นเครื่องมือในการทดสอบความแข็งแกร่งทางการเงินของอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นการเปรียบเทียบความแข็งแกร่งทางการเงินของพื้นที่การนำเที่ยวที่สำคัญ 3 ที่คือ จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดภูเก็ต และจังหวัดหนองคาย นอกจากการเปรียบเทียบที่มีพื้นที่ที่แตกต่างกันแล้ว ยังมีการเปรียบเทียบในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอีก 2 เหตุการณ์ที่กระทบต่อผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวโดยตรงคือ เหตุการณ์ทางการเมืองของไทยในปี พ.ศ. 2549 และ เหตุการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศในภูมิภาคยุโรปปี พ.ศ. 2554

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่ออธิบายสภาพทั่วไปของความแข็งแกร่งทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ภูเก็ต และหนองคาย
2. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความแข็งแกร่งทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ภูเก็ต และหนองคายระหว่างวิกฤติการณ์ในประเทศและในต่างประเทศ
3. เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความแข็งแกร่งทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ภูเก็ต และหนองคาย ในแต่ละวิกฤติการณ์

ทบทวนวรรณกรรม

การวัดความแข็งแกร่งทางการเงิน

ความแข็งแกร่งทางการเงิน ในทางปฏิบัตินั้นจะกำหนดให้มีความแน่ชัดเป็นได้ไต่ยากเพราะมีปัจจัยหลายอย่างเข้ามาประกอบ แต่ได้มีความพยายามในการกำหนดขอบเขตเพื่อการนิยามความหมายของความแข็งแกร่งทางการเงินในระยะสั้นของธุรกิจไว้คือ ความสามารถในการทำกำไรของธุรกิจ ธุรกิจมีความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ ธุรกิจมีความสามารถในการเข้าถึงแหล่งเงินทุน และธุรกิจมีสภาพคล่องทางการเงิน (Čihák & Hesse, 2011; Pandey, 1994) การวิเคราะห์ความแข็งแกร่งทางการเงินของธุรกิจ ได้เริ่มมีการพัฒนาเครื่องมือมาจากการวิเคราะห์ความล้มเหลวทางการเงิน ตั้งแต่ในช่วงปี ค.ศ. 1930 โดย Bureau Business Research โดยการใช้วิธีการวิเคราะห์อัตราส่วนทางการเงินจากบริษัทต่างๆ 29 บริษัท เพื่อหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุให้เกิดการล้มละลาย (Bellocary, Giacomino, and Akers, 2007) ซึ่งเป็นครั้งแรกของการวิเคราะห์เพื่อการสร้างเครื่องมือในการพยากรณ์ความล้มเหลวทางการเงิน นอกจากนั้น ยังมีผู้พัฒนาเครื่องมือเพื่อการวิเคราะห์ความล้มเหลวทางการเงินอีกหลายครั้ง ซึ่งยังคงใช้อัตราส่วนทางการเงินเป็นเครื่องมือหลักในการวิเคราะห์ในการใช้เพียงอัตราส่วนเพียงอัตราส่วนเดียว (Smith & Winakor, 1935; Chudson, 1945; Jackeddoff, 1962) แต่การพัฒนาเครื่องมือการวิเคราะห์ความล้มเหลวทางการเงินนั้น ได้มีการเปลี่ยนรูปแบบให้อยู่ในรูปแบบการสร้างแบบจำลอง โดย บีเวอร์ (Beaver, 1966) มีการนำอัตราส่วนทางการเงินหลายอัตราส่วนเข้ามาใช้ในการวิเคราะห์และสร้างเป็นแบบจำลองการพยากรณ์ถึงความล้มเหลวทางการเงินล่วงหน้า โดยการใช้ 1)รายได้สุทธิ/หนี้สินรวม 2)รายได้สุทธิ/ยอดขาย 3)เงินสดหมุนเวียน/หนี้สินรวม และ 5)เงินสดหมุนเวียน/สินทรัพย์รวม ซึ่งบีเวอร์ยังคงใช้อัตราส่วนที่ละตัวในการพยากรณ์ ยังไม่ได้มีการนำอัตราส่วนมาหาความสัมพันธ์ร่วมกัน

อลท์แมน (Altman, 1968) ได้พัฒนาแบบจำลองในการพยากรณ์ความล้มเหลวทางการเงินและความแข็งแกร่งทางการเงินในรูปแบบใหม่ที่ใช้ตัวแปรหลายตัว (Multivariate) ซึ่งมีความสัมพันธ์กัน โดยการพัฒนาแบบจำลองปัจจัย 5 ปัจจัย (Factor Model) ในธุรกิจการผลิต เรียกแบบจำลองนี้ว่า “Z-Score” เป็นการหาค่าคะแนนจากอัตราส่วนทางการเงินที่ได้รับความนิยมในการใช้พยากรณ์ความล้มเหลวทางการเงินและความแข็งแกร่งทางการเงิน ถึงแม้ว่า การพัฒนา Z-Score นั้น ได้พัฒนามาจากกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็ก และเป็นธุรกิจภาคการผลิต แต่อย่างไรก็ตามได้มีการนำไปประยุกต์ใช้ในอีกหลายธุรกิจอย่างเช่นธุรกิจบริการ (Al -Sulaiti & Almwajeh, 2007) Z-Score เป็นการคำนวณค่าคะแนนที่สะท้อนให้เป็นถึงระดับความแข็งแกร่งของธุรกิจหรือความล้มเหลวของธุรกิจ และแสดงโอกาสหรือความเป็นไปได้ที่ธุรกิจจะล้มละลายในระยะเวลา 2 ปี

นอกจากการวัดความล้มเหลวทางการเงินแล้ว Z-Score ยังสามารถประยุกต์ใช้ในการวัดความแข็งแกร่งทางการเงินได้ โดยการใช้ค่าคะแนนของ Z-Score เป็นเกณฑ์การวัด ซึ่งค่าคะแนนยังสูง แสดงให้เห็นถึงความแข็งแกร่งทางการเงินที่มากขึ้น ซีฮัก และ เฮนเซ (Čihák & Hesse, 2011) ได้ทำการศึกษการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของ Z-Score ของกลุ่มธนาคารอิสลาม และ กลุ่มธนาคารอื่น ๆ เพื่อทดสอบว่ากลุ่มธนาคารใดมีความแข็งแกร่งทางการเงินมากกว่ากัน และ อะเปอร์จิส และคณะ (Apergis et al, 2011) ได้ทำการเปรียบเทียบความแข็งแกร่งทางการเงินกับราคาของหุ้นในตลาดหลักทรัพย์ เป็นการแสดงให้เห็นว่า Z-Score สามารถใช้ในการระบุความแข็งแกร่งทางการเงินได้เช่นกัน

โครงสร้างของ Z-Score

Z-Score มีพื้นฐานมาจากการวิเคราะห์ค่าความแตกต่างหลายตัวแปร (Multiple Discriminant Analysis: MDA) โดยการใช้อัตราส่วนทางการเงินมาเป็นตัวแปรในแบบจำลองการพยากรณ์ แต่ได้มีการถ่วงน้ำหนักของอัตราส่วนต่าง ๆ อย่างเป็นระบบซึ่งสามารถสร้างเป็นสูตรคำนวณได้ดังนี้

$$Z = 1.2X_1 + 1.4X_2 + 3.3X_3 + 0.6X_4 + 1.0X_5 \quad (1)$$

โดยที่

X_1 = เงินทุนหมุนเวียน/สินทรัพย์รวม

X_2 = กำไรสะสม/สินทรัพย์รวม

X_3 = กำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษี (EBIT)/สินทรัพย์รวม

X_4 = ส่วนของผู้ถือหุ้นตามมูลค่าตลาด/หนี้สินรวม

X_5 = ยอดขาย/สินทรัพย์รวม

แต่อย่างไรก็ตาม X_5 กลับไม่ได้สะท้อนถึงความล้มเหลวทางการเงินของบริษัทที่อยู่นอกภาคการผลิต (Non-manufacturing Firm: NF) Altman จึงได้มีการสร้างแบบจำลองทางเลือกสำหรับ NF (Altman & Hotchkiss, 2006) เนื่องจาก NF ซึ่งได้แก่บริษัทค้าปลีก (ซื้อมาขายไป) และการบริการเป็นบริษัทที่ไม่เน้นการใช้ทุน (Low Capital Intensive) ในการดำเนินกิจการ โดยที่มีการปรับการถ่วงน้ำหนักใหม่ของ Z-Score (Z') ได้ดังนี้

$$Z' = 6.56X_1 + 3.26X_2 + 6.72X_3 + 1.05X_4 \quad (2)$$

โดยที่

X_1 = เงินทุนหมุนเวียน/สินทรัพย์รวม

X_2 = กำไรสะสม/สินทรัพย์รวม

X_3 = กำไรก่อนหักดอกเบี้ยและภาษี (EBIT)/สินทรัพย์รวม

X_4 = ส่วนของผู้ถือหุ้นตามมูลค่าตลาด/หนี้สินรวม

การแปลความหมาย Z-Score

เนื่องจาก Z-Score เป็นการผสมผสานการแปลความหมายจากอัตราส่วนทางการเงินถึงระดับความแข็งแกร่งทางการเงินโดยการพิจารณาความสามารถในการทำกำไร รายได้ ประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากร และการตอบแทนจากตลาด ดังนั้นในการแปลความหมายของ Z-Score ได้กำหนดเกณฑ์การแปลความหมายไว้ 3 เกณฑ์ (Altman, 1968) คือ ค่า Z-Score ที่ได้มากกว่า 2.99 แสดงว่า สถานะทางการเงินอยู่ในระดับที่แข็งแกร่ง (Safe Zone) ถ้า Z-Score อยู่ต่ำกว่า 1.80 แสดงถึง สถานะทางการเงินที่อ่อนแอ (Weak Zone) และค่า Z-Score อยู่ระหว่าง 1.80-2.99 แสดงถึงความไม่แน่นอนในสถานะทางการเงิน หรือเรียกว่าพื้นที่สีเทา (Gray Zone) หมายความว่ายังไม่สามารถสรุปได้แน่ชัดว่ามีความแข็งแกร่งหรือไม่ แต่ให้ดูแนวโน้มของคะแนนว่าอยู่ใกล้ทางใดระหว่างคะแนน 1.8 และ 2.99 ซึ่งคะแนนที่กล่าวมานั้นใช้สำหรับบริษัทที่อยู่ในภาคการผลิต

สำหรับบริษัทที่เป็น NF นั้น จะมีการปรับค่าคะแนนเล็กน้อย โดยที่บริษัทที่มีความแข็งแกร่งทางการเงินนั้น จะมีค่า Z' มากกว่า 2.60 และบริษัทที่มีสถานะทางการเงินอ่อนแอจะมีค่า Z' น้อยกว่า 1.1 สำหรับบริษัทที่มีค่าคะแนนตั้งแต่ 1.1 ถึง 2.60 แสดงว่าอยู่ในพื้นที่สีเทา จากค่าคะแนนทั้ง 3 กลุ่มเป็นการบอกถึงความน่าจะเป็นที่จะเกิดเหตุการณ์ทางการเงิน ระหว่าง อยู่ได้อย่างแข็งแกร่ง หรือล้มละลายของบริษัทในอีก 1

ข้างหน้า โดยมีระดับความน่าจะเป็นที่ 95% และมีโอกาสที่จะเกิดเหตุการณ์ตามกลุ่มคะแนนในอีก 2 ปี ข้างหน้าที่ 70%

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory Research) เพื่อที่การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของค่า Z-Score ของผู้ประกอบการนำเที่ยวในพื้นที่ จังหวัดเชียงใหม่ ภูเก็ต และหนองคาย ในช่วงปีที่มีวิกฤติการณ์ 2 ครั้ง คือการเกิดรัฐประหารในประเทศไทย ปี พ.ศ. 2549 และวิกฤติเศรษฐกิจในประเศยุโรป ปี พ.ศ. 2554 ซึ่งการเปรียบเทียบนี้ เพื่อเป็นการทดสอบว่าผู้ประกอบการมีความเปราะบางทางการเงินเพียงใดในการเผชิญกับวิกฤติการณ์ทั้ง 2 ครั้งคือวิกฤติการณ์ทางการเมืองของประเทศไทย และวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจของประเศยุโรป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้คือธุรกิจ (บริษัทมหาชน, บริษัทจำกัด, ห้างหุ้นส่วนจำกัด และห้างหุ้นส่วนสามัญ) ที่จดทะเบียนในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ภูเก็ต และหนองคายทุกธุรกิจ โดยการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างจากธุรกิจที่ยื่นงบการเงินที่ตรวจสอบแล้ว ให้กับกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ในปีบัญชี 2550 และปี 2555 ทุกธุรกิจในหมวดรหัสธุรกิจ ตัวแทนธุรกิจการเดินทาง (79110) และ ธุรกิจจัดนำเที่ยว (79120) โดยคัดเลือกเฉพาะผู้มีสัดส่วนในการประกอบธุรกิจเกี่ยวกับการนำเที่ยวมากกว่าร้อยละ 50 ของมูลค่าธุรกิจ (กรมพัฒนาธุรกิจการค้า, 2556) มีจำนวนจำแนกตามปีงบการเงินและจังหวัดที่จดทะเบียนได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์

จังหวัดที่จดทะเบียน	รอบปีบัญชี (จำนวนธุรกิจ)	
	2550	2555
เชียงใหม่	129	179
ภูเก็ต	221	383
หนองคาย	12	10

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการอธิบายภาพรวมของการอธิบายระดับความแข็งแกร่งทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดทั้ง 3 จังหวัดนั้น (ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1) จะใช้การอธิบายด้วยการนับจำนวนของธุรกิจที่อยู่ในกลุ่มต่าง ๆ และใช้สถิติเชิงพรรณนาได้แต่ค่ามัธยฐาน ค่าเฉลี่ย ค่าพิสัย และเปอร์เซ็นต์ไทล์ เพื่อให้เห็นภาพรวมของข้อมูล

สำหรับเปรียบเทียบการความแตกต่างระหว่างเหตุการณ์ทางวิกฤติการณ์ และพื้นที่ ตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ 3 มีขั้นตอนการทดสอบและการอธิบายข้อมูลต่างได้ดังนี้

1. การทดสอบความเป็นเอกพันธ์ (Homogeneity Test) เพื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของธุรกิจที่อยู่ในกลุ่มต่าง ๆ ของระดับความแข็งแกร่งทางการเงินในพื้นที่ต่าง ๆ ที่ช่วงเวลาของวิกฤติการณ์ที่แตกต่างกัน ด้วยการทดสอบ Chi-Square โดยมีสมมติฐานทางสถิติดังนี้

- H1: สัดส่วนของธุรกิจในปี 2550 มีระดับความแข็งแกร่งทางการเงินในพื้นที่ต่างกันไม่แตกต่างกัน
H2: สัดส่วนของธุรกิจในปี 2555 มีระดับความแข็งแกร่งทางการเงินในพื้นที่ต่างกันไม่แตกต่างกัน
H3: สัดส่วนของธุรกิจในปี 2550 และ ปี 2555 มีระดับความแข็งแกร่งทางการเงินในพื้นที่ต่างกันไม่แตกต่างกัน

2. การทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ย เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยรายคู่ของค่า Z' ในแต่ละพื้นที่และช่วงเวลา โดยกำหนดกลุ่มของข้อมูลเป็น 6 กลุ่มคือ ข้อมูลทางการเงินของธุรกิจในจังหวัดเชียงใหม่ ภูเก็ต หนองคายในปีงบการเงิน 2550 และ ข้อมูลทางการเงินในปีงบการเงิน 2555 โดยมีสมมติฐานดังนี้

- H4: ค่าเฉลี่ยของ Z' ระหว่างธุรกิจใน ระดับความแข็งแกร่งเดียวกันพื้นที่เดียวกัน ปี 2550 ต่างกับปี 2555 ไม่แตกต่างกัน
H5: ค่าเฉลี่ยของ Z' ระหว่างธุรกิจใน ระดับความแข็งแกร่งเดียวกัน ในปี 2550 แต่ต่างพื้นที่กันไม่แตกต่างกัน
H6: ค่าเฉลี่ยของ Z' ระหว่างธุรกิจใน ระดับความแข็งแกร่งเดียวกัน ในปี 2555 แต่ต่างพื้นที่กันไม่แตกต่างกัน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ค่า Z' ของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว

จากการคำนวณค่า Z' สามารถจัดกลุ่มต่าง ๆ ของตามค่า Z' ได้ 6 กลุ่มดังตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่าการกระจายตัวของระดับความแข็งแกร่งทางการเงินนั้นอยู่ในลักษณะที่แบ่งเป็น 2 กลุ่มอย่างชัดเจน คือ มีลักษณะที่มีความแข็งแกร่ง (Safe Zone) หรือไม่ก็อยู่ในสภาวะอ่อนแอ (Weak Zone) ซึ่งรูปแบบของความแข็งแกร่งทั้งในพื้นที่เชียงใหม่ และภูเก็ต มีความใกล้เคียงกันเป็นอย่างมาก คือ ในปีงบการเงิน 2550 ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่มีธุรกิจที่อยู่ใน Weak Zone จำนวน 76 ธุรกิจ คิดเป็น 30% ของจำนวนธุรกิจทั้งหมด และมีธุรกิจอยู่ใน Safe Zone จำนวน 85 ธุรกิจ คิดเป็น 66% ของธุรกิจทั้งหมด ในขณะที่ธุรกิจในจังหวัดภูเก็ต มีธุรกิจที่อยู่ใน Weak Zone จำนวน 76 ธุรกิจ คิดเป็น 34% และมีธุรกิจที่อยู่ใน Safe Zone จำนวน 139 ธุรกิจ คิดเป็น 63% จากข้อมูลดังกล่าวพบว่า สัดส่วนของธุรกิจที่อยู่ระดับต่าง ๆ นั้นมีความใกล้เคียงกันมากของทั้ง 2 จังหวัด และเมื่อพิจารณาในช่วงคาบเวลาที่แตกต่างกันนั้น พบว่า การกระจายตัวของระดับความแข็งแกร่งทางการเงินในปีงบการเงิน 2555 ในแต่ละพื้นที่ มีการเปลี่ยนแปลงไปเล็กน้อย ในลักษณะที่มีทิศทางที่มีความแข็งแกร่งทางการเงินที่ดีขึ้น ในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ มีธุรกิจที่อยู่ใน Weak Zone จำนวน 47 ธุรกิจ คิดเป็น 26% อยู่ใน Safe Zone 131 ธุรกิจ คิดเป็น 73% และพื้นที่จังหวัดภูเก็ตมีธุรกิจอยู่ใน Weak Zone จำนวน 107 ธุรกิจคิดเป็น 28% และมีธุรกิจที่อยู่ใน Safe Zone จำนวน 263 ธุรกิจ คิดเป็น 69% สำหรับธุรกิจที่อยู่ในพื้นที่จังหวัดหนองคาย มีจำนวน 10 ธุรกิจ และ 12 ธุรกิจในปีงบการเงิน 2550 และ 2555 ตามลำดับ ซึ่งที่ 2 ช่วงเวลานั้นธุรกิจทั้งหมดมีระดับความแข็งแกร่งทางการเงินอยู่ใน Safe Zone

ตารางที่ 2 ระดับความแข็งแกร่งทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว

พื้นที่/ระดับความ แข็งแกร่ง	2550				2555			
	จำนวน	%		SD.	จำนวน	%		SD.
เชียงใหม่								
Weak Zone	39	30%	-22.754	62.049	47	26%	-29.579	68.570
Gray Zone	5	4%	1.805	0.344	1	1%	1.197	0.000
Safe Zone	85	66%	131.856	180.679	131	73%	181.637	352.191
รวม	129	100%	80.073	166.958	179	100%	125.170	317.362
ภูเก็ต								
Weak Zone	76	34%	-34.709	94.649	107	28%	-54.320	166.472
Gray Zone	6	3%	1.910	0.394	13	3%	1.959	0.381
Safe Zone	139	63%	140.229	187.090	263	69%	145.497	208.137
รวม	221	100%	76.314	179.038	383	100%	84.801	213.682
หนองคาย								
Safe Zone	12	100%	103.016	107.399	10	100%	160.870	236.832
รวม	12	100%	103.016	107.399	10	100%	160.870	236.832
รวมทั้งหมด	362		78.539	172.941	572		98.764	251.969

ตารางที่ 3 การวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์

การเปรียบเทียบ	Chi-Square	Df	Prop.
ระหว่างจังหวัดในปี 2550	7.543	4	0.110
ระหว่างจังหวัดในปี 2555	8.720	4	0.068
ระหว่างปี 2550 และปี 2555	12.223	4	0.016*

หมายเหตุ: ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนที่เปลี่ยนแปลงไปแล้ว จึงทดสอบความเป็นเอกพันธ์เพื่อยืนยันทางสถิติถึงความแตกต่างกันในสัดส่วนของการกระจายตัวของธุรกิจในพื้นที่ที่แตกต่างกัน และในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน ตามสมมติฐานที่ 1 2 และ 3 (H1,H2,H3) โดยการใช้ค่าสถิติ Chi-Square ได้ในตารางที่ 3

จากการวิเคราะห์ความเป็นเอกพันธ์ พบว่า สัดส่วนของการกระจายตัวของความแข็งแกร่งทางการเงินเมื่อเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ที่แตกต่างกัน ในช่วงเวลาของปีงบการเงิน 2550 และ 2555 ปีเดียวกัน ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาการเปรียบเทียบสัดส่วนการกระจายตัวของความแข็งแกร่งทางการเงินระหว่างปีพบว่า มีสัดส่วนของการกระจายตัวที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

ดังนั้น จึงทดสอบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของค่า Z' รายคู่ระหว่าง กลุ่มธุรกิจในกลุ่มที่มีความแข็งแกร่งทางการเงินระดับเดียวกัน ในพื้นที่เดียวกันระหว่างปี 2550 และ 2555 (H4) กลุ่มธุรกิจในระดับความแข็งแกร่งทางการเงินเดียวกัน ในปี 2550 แต่ต่างพื้นที่กัน (H5) และ กลุ่มธุรกิจในระดับความแข็งแกร่งทางการเงินเดียวกัน ในปี 2550 แต่ต่างพื้นที่กัน (H6) ได้ผลการทดสอบดังนี้

ตารางที่ 4 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ย Z' รายคู่

กลุ่ม	N	SD	กลุ่ม	N	SD	t	df	Prob.	
ชม W 50	39	-22.754	ชม W 55	47	-29.579	69.311	0.474	84	0.637
ชม G 50	5	1.805	ชม G 55	1	1.197	N/A	1.441	4	0.223
ชม S 50	85	131.856	ชม S 55	131	181.637	353.543	-1.199	214	0.232
ภก W 50	76	-34.709	ภก W 55	107	-54.320	167.255	0.921	181	0.358
ภก G 50	6	1.910	ภก G 55	13	1.959	0.396	-0.245	17	0.810
ภก S 50	139	140.229	ภก S 55	263	145.497	208.534	-0.249	400	0.803
นค S 50	12	103.016	นค S 55	10	160.870	249.643	-0.723	20	0.478
ชม W 50	39	-22.754	ภก W 50	76	-34.709	95.278	0.708	113	0.481
ชม G 50	5	1.805	ภก G 50	6	1.910	0.432	-0.423	9	0.682
ชม S 50	85	131.856	ภก S 50	139	140.229	187.767	-0.328	222	0.743
ชม W 55	47	-29.579	ภก W 55	107	-54.320	167.255	0.977	152	0.330
ชม G 55	1	1.197	ภก G 55	13	1.959	0.396	-1.853	12	0.089
ชม s 55	131	181.637	ภก S 55	263	145.497	208.534	1.273	392	0.204

หมายเหตุ ชม = จังหวัดเชียงใหม่, ภก = จังหวัด ภูเก็ต, นค = จังหวัดหนองคาย

W = Weak Zone, G = Gray Zone, S = Safe Zone

จากตารางที่ แสดงผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ พบว่า ค่าเฉลี่ยรายคู่กลับไม่มีความแตกต่างกันในระดับนัยสำคัญทางสถิติ หมายถึง ธุรกิจที่อยู่ในกลุ่มระดับความแข็งแกร่งทางการเงินเดียวกัน แต่อยู่ต่างพื้นที่กัน ในปีเดียวกัน มีค่าเฉลี่ยของ Z' ที่ไม่แตกต่างกัน และ กลุ่มระดับความแข็งแกร่งทางการเงินเดียวกัน ในพื้นที่เดียวกัน แต่ต่างปีกัน มีค่าเฉลี่ยของ Z' ไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาค่า SD แล้วพบว่า ข้อมูลมีลักษณะการกระจายตัวสูง มีค่าสัมประสิทธิ์ของความแปรผัน (Coefficient of Variation: SD/\bar{X}) มากกว่า แสดงให้เห็นว่ามีค่าความผันแปรสูง (High-Variance) เป็นการเพิ่มโอกาสให้ช่วงการกระจายตัวส่งผลต่อช่วงของความเชื่อมั่นให้กว้างมากขึ้น จะทำให้เป็นการเพิ่มโอกาสให้การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยไม่แตกต่างกันมากขึ้น

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการอภิปรายผล

ระดับความแข็งแกร่งทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ ภูเก็ตและหนองคาย ในปีงบการเงิน 2550 และ 2555 ที่รวบรวมข้อมูลผู้ยื่นงบการเงินจากกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ ในการวิจัยครั้งนี้ ในปีงบการเงิน 2550 มีจำนวนธุรกิจที่ใช้ในการวิเคราะห์ในจังหวัดเชียงใหม่

129 ธุรกิจ ภูเก็ต 221 ธุรกิจ หนองคาย 12 ธุรกิจ และในปีงบการเงิน 2555 ในจังหวัดเชียงใหม่ เมื่อคำนวณค่า Z' เพื่อแสดงถึงระดับความแข็งแกร่งทางการเงินของธุรกิจมีความสามารถจำแนกธุรกิจตามระดับความแข็งแกร่งในแต่ละพื้นที่และปีงบการเงิน พบว่า โดยส่วนใหญ่ธุรกิจมีความแข็งแกร่งทางการเงิน หรืออยู่ในกลุ่ม Safe Zone ทั้ง 3 จังหวัด แต่อย่างไรก็ตาม มีธุรกิจในจังหวัดเชียงใหม่ 30% หรือ 39 ธุรกิจ ในปีงบการเงิน 2550 และ 26% หรือ 47 ธุรกิจ ในปี 2555 ที่มีสถานะทางการเงินที่อ่อนแอ มีค่า Z' เฉลี่ยอยู่ที่ -22.754 และ -29.579 ตามลำดับ สำหรับในจังหวัดภูเก็ตมีผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในปีงบการเงิน 2550 จำนวน 34% หรือ 76 ธุรกิจ และปี 2555 อยู่ที่ 28% หรือ 107 ธุรกิจ ที่มีสถานะทางการเงินที่อ่อนแอ มีค่า Z' เฉลี่ยอยู่ที่ -34.709 และ -54.720 ตามลำดับ หมายความว่า จะมีธุรกิจจำนวน 269 ธุรกิจ ที่สถานะทางการเงินที่อ่อนแอ หากพิจารณาในแง่ของสัดส่วนถือว่าเป็นสัดส่วนที่ไม่มา แต่เมื่อพิจารณาในแง่จำนวนแล้ว 296 ธุรกิจ เป็นจำนวนที่สูงพอสมควร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลสัดส่วนการกระจายตัวของกลุ่มระดับความแข็งแกร่งทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ ภูเก็ต และหนองคาย พบว่าการกระจายตัวไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างจังหวัด ในปีเดียวกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ 1 และ สมมติฐานที่ 2 แต่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเวลาของรอบปีงบการเงินที่แตกต่างกัน ยอมรับสมมติฐานที่ 3 โดยมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงจากกลุ่มที่มีความอ่อนแอทางการเงินจะมีน้อยลง และมีกลุ่มที่มีความแข็งแกร่งทางการเงินมีจำนวนมากขึ้น แต่เมื่อมาพิจารณาการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของค่า Z' รายคู่ พบว่า ไม่มีค่าเฉลี่ยของค่า Z' คู่ใดที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงปฏิเสธสมมติฐานที่ 4 สมมติฐานที่ 5 และ สมมติฐานที่ 6 โดยที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความผันแปรมากกว่า อยู่ทั้งสิ้น 10 กลุ่ม จากทั้งหมด 14 กลุ่ม แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของความสามารถทางการเงินของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวจากทั้ง 3 จังหวัดในระดับที่สูงมาก

แต่อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจากความวุ่นวายทางการเมืองของไทยในปี พ.ศ. 2549 ที่สะท้อนออกมาในงบการเงินในปี 2550 และปัญหาทางเศรษฐกิจของประเทศที่อยู่ในกลุ่มสหภาพยุโรป สะท้อนออกมาในงบการเงินปี 2555 นั้น ไม่มีความแตกต่างกัน และประเด็นที่น่าสนใจในการวิจัยในครั้งนี้คือ ความแข็งแกร่งทางการเงินของผู้ประกอบการนำเที่ยวในจังหวัดเชียงใหม่ และจังหวัดภูเก็ต ไม่มีความแตกต่างกันแต่อย่างใด ซึ่งมีกลุ่มที่มีความแข็งแกร่ง (รวม Gray Zone) ทางการเงินในปีงบการเงิน 2555 ในจังหวัดเชียงใหม่ 74% และ ในจังหวัดภูเก็ต 72% แสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวมีความสามารถในการรับมือกับสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตาม ยังมีธุรกิจอีกจำนวนหนึ่งที่ต้องการการปรับปรุงการดำเนินงานและสถานะทางการเงิน ในปีงบการเงิน 2555 มีธุรกิจในกลุ่มนี้ในจังหวัดเชียงใหม่ 26% และ จังหวัดภูเก็ต 28% ซึ่งสาเหตุของฐานะทางการเงินที่ไม่แข็งแกร่งเกิดจากผลกระทบจากเศรษฐกิจมหภาค (World Tourism Organization, 2013) หรือเกิดจากการดำเนินงานภายในของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยว (Nkonoki, 2012) หรือแม้แต่การจัดการเอกสารทางบัญชีที่ไม่มีความน่าเชื่อถือ (วรรณชน ทอรัรักษ์, 2555) จากประเด็นที่กล่าวมานั้น ทำให้พบว่า โดยแท้จริง การวิเคราะห์ความแข็งแกร่งทางการเงินนั้นจะต้องใช้มีการวิเคราะห์ควบคู่กับปัจจัยจากภายนอก ความน่าเชื่อถือของข้อมูล และวิธีการดำเนินกิจการ เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ถูกต้องแม่นยำมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐ เนื่องจากการวิจัยยังพบว่า ยังมีธุรกิจการท่องเที่ยวจำนวนหนึ่งที่อยู่สถานะมีแนวโน้มที่จะเกิดการล้มเหลวทางการเงิน ดังนั้นในการส่งเสริมความยั่งยืนของผู้ประกอบการธุรกิจนำเที่ยวนั้น หน่วยงานภาครัฐจะต้องเข้ามามีกำกับดูแลในการดำเนินกิจการ พร้อมทั้งมีการเฝ้าติดตามผลกระทบจากภายนอกอยู่อย่างสม่ำเสมอ และเพื่อให้เกิดความแม่นยำในการวิเคราะห์ปัญหา หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดบันทึกผลการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ให้ครบถ้วน ถูกต้อง และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับงานวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรที่จะมีการวิเคราะห์งบการเงินของอุตสาหกรรมในธุรกิจทางเที่ยวแบบต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถเห็นแนวโน้มของความแข็งแกร่งทางการเงิน โดยมีอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกต่าง ๆ และเพื่อให้เห็นถึงวัฏจักรของอุตสาหกรรม

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรจะมีการวิเคราะห์ความแข็งแกร่งทางการเงินของธุรกิจภาคอื่น ๆ เพื่อให้เห็นถึงระดับความแข็งแกร่งรายสาขา

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กรมการท่องเที่ยว (2556). **สรุปสถานการณ์นักท่องเที่ยว**. มกราคม-ธันวาคม 2556, กรุงเทพฯ, p. 1-45

กรมพัฒนาธุรกิจการค้า. (2556). **คู่มือการจัดประเภทธุรกิจของนิติบุคคล**. นนทบุรี: กระทรวงพาณิชย์

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2557). **เศรษฐกิจประเทศไทย**. Retrieved from

<http://thai.tourismthailand.org/ประเทศไทย/เศรษฐกิจ> [15 กรกฎาคม 2557]

จอห์นพดล วดีนสุนทร. (2556). “ภาพกว้างทางทฤษฎีบนการสื่อสารเชิงซ้อนในสังคมอาเซียน.” **วารสารวิชาการ Veridian E-Journal**, 6(3):684-698

วรรณมน ทองรักษ์. (2555). **ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความน่าเชื่อถือของงบการเงินของธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ในมุมมองนักวิเคราะห์สินเชื่อ**. การศึกษาด้วยตนเอง, กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สำนักงานพาณิชย์จังหวัดภูเก็ต (2553). **สรุปภาวะเศรษฐกิจการค้าจังหวัดภูเก็ต ประจำปี 2553**. กระทรวงพาณิชย์: นนทบุรี.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ (2554). **สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยวภายในประเทศ จังหวัดหนองคาย พ.ศ. 2552 – 2554**. Retrieved from <http://service.nso.go.th/nso/web/statseries/statseries23.html> [15 กรกฎาคม 2557].

ภาษาต่างประเทศ

Al -Sulaiti, K.I., & Almwajeh, O. (2007). “Applying Altman Z -score model of bankruptcy on service organizations and its implications on marketing concepts and strategies.”

Journal of International Marketing & Marketing Research, 32(2), 59 -74.

- Altman, E. (1968). "Financial ratios, discriminant analysis and the prediction of corporate bankruptcy." **The Journal of Finance**, 23(4): 589-609.
- Altman, E.I., & Hotchkiss, E. (2006). **Corporate financial distress and bankruptcy: Predict and avoid bankruptcy, Analyze and invest in distressed debt (3rd ed.)**. Hoboken, New Jersey: Wiley.
- Anjum, S. (2012). "Business bankruptcy prediction models: A significant study of the Altman's Z-score model." **Asian Journal of Management Research**, 3(1): 212-219.
- Apergis, N., Sorros, J., Artakis, P. and Zisis, V. (2011). "Bankruptcy probability and stock prices: the effect of Altman z-score information on stock prices through panel data" **Journal of Modern Accounting and Auditing**, 7(7): 689-696
- Beaver, W. (1966). "Financial ratio as predictor of failure." **Journal of Accounting Research**. 5:77-11.
- Bellovary, J., Giacomino, D., & Akers, M. (2007). "A Review of bankruptcy prediction studies: 1930-Present." **Journal of Financial Education**, 33 (Winter 2007): 1-42.
- Čihák, M. & Hesse, H. (2011). "Islamic mutual funds' financial performance and international investment style: evidence from 20 countries." **The European Journal of Finance**, 17(9-10): 829-850
- Chudson, W. (1945). **The pattern of corporate financial structure**. New York: National Bureau of Economic Research.
- Hayes, S.K, Hodge, K.A. & Hughes, L.W. (2010). "A study of the efficacy of Altman's Z to predict bankruptcy of specialty retail firms doing business in contemporary times." **Economics & Business Journal: Inquiries & Perspectives**. 3(1): 130-134.
- Jackendoff, N. (1962). **A Study of Published Industry Financial and Operating Ratios**. Philadelphia: Temple University, Bureau of Economic and Business Research.
- Ko, L.J., Blocher, E.J & Lin, P.P. (2001). "Prediction of corporate financial distress: An application of the composite rule induction system. **The International Journal of Digital Accounting Research**, 1(1): 69-85.
- Nkonoki, S. (2012). **Challenges of tour operators Case study: Dar-es-Salaam, Tanzania**. Thesis, Haaga-Helia, University of Applied Sciences. Australia
- Pandey, I.M., (1994). **Financial Management (6th ed)**, Vikas, India.
- Ratanaphruks, K. (2012). "Heritage accommodation in Bangkok: Development and importance of culture." **Veridian E-Journal**, 5(2): 1-18

Smith, R. and A. Winakor. (1935). **Changes in financial structure of unsuccessful industrial corporations.**, Bulletin No. 51, Urbana: University of Illinois Press, Bureau of Business Research

World Tourism Organization. (2013). **Economic Crisis, International Tourism Decline and its Impact on the Poor.** Madrid, Spain.

_____ . (2014). **Tourism Highlight 2014 Edition.** Madrid, Spain.